"హిమగిరితనయే..."

★

శ్రీ క్రొవ్విడి లక్ష్మన్న

"శారదమ్మా, శారదమ్మా" ఉస్సురని నిట్టూరుస్తూ వీధిగుమ్మం యెక్కి నెమ్మదిగా పిలిచింది ఉమాదేవి మధ్యాహ్నం రెండుగంటలవేళ. అగ్గి కత్తెరలున్నా. ప్రాణికోటిసర్వం ఎండ గాడ్పుకి సొమ్మసిల్లి పడిపోయినట్లుంది. ఎక్కడో రెండు వీధుల వెనక తిరుగాడుతూన్న "అయిస్ క్రీమ్" అమ్మే వాళ్ళ కేకలూ, అంతకంటే దూరంలో ఉన్న ఆఫీసుల్లో పనిచేసుకుంటూన్న వాళ్ళనీ మినహాయిస్తే, ఊరు నిద్దరోయిందనే చెప్పొచ్చు. లోకల్ ఫండు వాళ్ళ ధర్మమా అని మశూచిపడ్డ మొహంలాగ తయారయిన రోడ్డుమీద పలచగా జల్లిన సన్నపు టిసకా, సగం కరిగిన తారుమరకలూ, ఆ మండుటెండలో మిలమిలా మెరిసిపోతూ కళ్లు చికిలిస్తే కాని చూపు ఆననివ్వడం లేదు. కందగడ్డలాగ యెర్రబారిన ముఖం పైట చెరగుతో తుడుచుకుంది, ఉమాదేవి. ఎండదెబ్బ మూలాన్ని యేమో అలా కనిపించింది కాని, నిజానికి ఆమె అట్టే సేపువేచి ఉండనక్కర లేకపోయింది. పిలుపు వెళ్ళిన రెండు నిముషాలకి తలుపు తెరుచుకుంది; వట్టివేళ్ళ తడక వొత్తిగిలిస్తూ శారద అవుపడనూ అవుపించింది.

"మీ — మీరా? ఇంత యెండలోను?" అని ముహూర్తమాత్రం ఆశ్చర్యపోయి, తిరిగీ ఉత్తరక్షణంలోనే "రండి, రండి...అబ్బే, యిక్కడ కాదు. నాగదిలో కూచుందాం రండి, అక్కడ చల్లగా వుంటుంది" అంటూ నోటినిండా పలకరించి, లోనికి తీసుకువెళ్ళింది.

"నిద్దర పోతున్నావు గాబోలు, పాపం." క్షంతవ్యని అన్నట్టుగా అంది ఉమ, పాముకుబుసంలాంటి శారద వాయిలు చీరా, బాగా మెడక్రిందికి కత్తిరించిన జాకెట్టూ, కాస్త చెదురువాటుగా ఉన్న ఆ ముంగురులూ చూస్తూను.

"అబ్బే-నిద్దరపోవడంలేదు. తలంటుకున్నానేమో, ఫేను క్రింద కూచునేసరికి జుట్టు కాస్త చెదిరినట్టుంది" సమాధానం చెబుతూనే శారద పెరసకాయలాంటి ఉంగరపు వేలితో ముంగురుల వెనక్కితోసి సవరించుకుంది.

నీడగా, కాస్త చీకటిగా ఉన్న ఆ గదిలో కూచుని, వట్టివేళ్ళ తడకల మీదుగా వస్తున్న గాలి అనుభవించేసరికి రెండునిముషాల్లో తెప్పరిల్లుకుంది ఉమాదేవి. దానికితోడు శారద బలవంతంమూలాన్న, కూజానీళ్ళతో సబ్బెట్టి మొహం కడుక్కుందేమో, కాస్త స్తిమితపడింది కూడాను

తను అంటే యెందుకో అంత అభిమానం ఆ పిల్లకి? "ఆఁ హాఁ హాఁ. ఆ పరబత్తువాకు. మీరీ ఒవల్టిన్ను తీసుకోండి. 'వల్లటి వోవల్టిను పానీయము!' వాళ్ళే ఎడ్వర్టయిజు చేస్తారుగా!!' అంటూ కిచకిచనవ్వుతూ అలా కబుర్లు చెబుతూనే బలవంత పెట్టేసింది, శారద.

"చిన్నదానివి. ఈ మర్యాదా అంతా బాగానే వుందనుకో... అయినా, అనవసరపు శ్రమ అమ్మాయీ."

కాని, నిజానికి ఉమ అలా మన్నించమని అనవలసిన అగత్యంలేదు. అక్కడా అక్కడా చెప్పుకుంటూన్న ప్రయివేట్లు తప్ప వేరేవీ ఆమెకి ఆధారంలేదని శారదకి తెలుసును. అందులోనూ ఏ యింగ్లీషో, లెఖ్ఖలో గనకనా? పది యిళ్ళల్లో కుదురుకుంటే ఏదో యిదవుతుంది అనుకోడానికి? సంస్కృతం ఆయిరి! మొగరాయిళ్ళే పరీక్ష ప్యాసు కావడానికి తెలుగుకన్నా సులభం అని అఘోరిస్తారు, సంస్కృతం—కేవలం యెలాగో తట్ట తగలేద్దాం అనీ. అలాంటప్పుడు ఆడపిల్లలకి ఏవి అవకాశాలు ఉండి యేడుస్తాయీ? అసలు ఖచ్చితంగా

పెద్దక్లాసులు చదువుకునేవాళ్లు యెంతమంది? ఇహ సంస్కృతంకోసం ప్రాథేయపడేవాళ్లు యేమాత్రం? అందులోనూ మరీ ఆవూళ్ళోనైను! ఆ భాషఅంటేనూ, ఆ సారస్వతం అంటేనూ తల్లిదండ్రులకి యెంత ఉత్సాహం ఉంటే, పిల్లలకి యీ పరిస్థితులు కలిగేనూ? నూటికి తొంభైమంది రొడ్డ కొట్టుగా చదువుకు పోతూన్న వాళ్ళేగా? ఇంక యేదో ఒకటి కుదిరిందీ అంటే శబ్దమంజరి. మొదలుకుని శాకుంతలం వరకూ యేపాఠం చెప్పినా అల్లా పడేజీతం, కని బొమ్మలమీద వెంట్రుకల్లాగ యెదుగూ పొదుగూ లేకుండాను; పైగా యింటికీ యింటికీ వోల్లమాలిన దూరం! పాపం, ఉమాదేవికి ఊరు మొత్తంమీద యెలాగో నాలుగుపాఠాలు కుదిరేయి: ఉదయం ఓ రెండూ, మధ్యాహ్నం ఓ రెండున్నూ. అమ్మలక్కలే ఆలిండియా రేడియో అయిపోయిన ఆ ఊళ్లో ఆమె పరువు మర్యాదలన్నీ గూటిని కని పెట్టుకుని ఉండడంబట్టే నిర్ధేశిస్తారని వేరే చెప్పనక్కర లేదు. ఆయా పరిస్థితుల్లో మొగాళ్లు కచేరీలనుంచి యిళ్ళకి రాకుండానే పాఠాలు ముగించుకుని గుమ్మం చేరుకోవలసి వచ్చేది ఆమెకి. అంచేత ఉదయం, మధ్యాహ్నం, సాయంత్రం అన్న విభేదం లేకుండా కలగలుపుగా కలిసి జరిగిపోయేవి రోజులు, ఉమాదేవికి, నిత్యమున్నూ. వేసవికాలం అయినా అంతే.

“మధాహ్నంపూట వస్తూ ఉంటానమ్మా” అని మొన్న వాళ్ళ అమ్మతో అంటూ ఉన్నప్పుడే శారదకి యీ పరిస్థితులు చూచాయగా తెలిసినా, బొత్తిగా యిలా యెండ మండిపోతూన్నా, వచ్చేస్తుంది అనుకోలేదు. ఎండపడి వస్తుంది అని మాత్రం తెలుసు. అందుకే కాస్త వోవల్టీను కలిపి “రెఫ్రి—జరేటరు” లో ఉంచింది.

ఎన్నిక్లిష్ట పరిస్థితులలో శ్రమించవలసి వచ్చినా ఉమాదేవిమాత్రం, యేదో ఘోర తపస్సులో నిమగ్నురాలయిన దానిలాగ, ఎంతో శ్రద్ధానిష్ఠలతో సాగించేది కార్యక్రమం. సంస్కృత కావ్యాలు ఆమెకి కరతలా మలకం. అందులోనూ కాళిదాసంటే ప్రాణాలే పెట్టేది.

శారద షరబత్తుచవి చూసేసరికి, ఉమాదేవి ఓవలిటీన్నూ పుచ్చుకోవడమున్నూ అయింది. ఆమె పైట చెంగుతో పెదవులు తుడుచుకుంటూ ఉంటే, శారద పుస్తకం తెరిచింది. కుమారసంభవం కంట పడేసరికి ఉమ పరవశ అయిపోయింది. అంతవరకూ ఉన్న ఆయాసం, నిస్త్రాణా, బడలికా పటాపంచలయిపోయినాయి. ఆమె పెదవులని మందహాసం తొణికిసలాడింది; కని పాపల్లో కళలు మెరిసేయి. శారద పుస్తకం విప్పి యింకా శ్లోకం తడుముకుంటూ ఉండగానే, దేవి వరసగా చదువుకు వెళ్లిపోతోంది, రసవత్తరమైన ఘట్టాలు—ఒకటీ, రెండూ, మూడూ, ఆ ధోరణిలో ఒక మాధుర్యం; ఆ విరుపుల్లో అర్థస్ఫూర్తి, ఆగమకాల్లో భావ సౌకుమార్యం—శ్లోకం అయ్యేసరికి శ్రోతని ఉర్రూత లూగించేయికావూ? దేవి పాఠం చెప్పడంలో మెలకువలే వేరు!!—

“ఇదుగో, చూడు, శారదా. నువ్వే ఉన్నావనుకో,” క్లిష్టతరమైన భావం హృదయానికి హత్తుకుపోయేటట్టుగా ఉదహరిస్తోంది దేవి,—“నీ కన్నా వెయ్యి అంతస్థులు పైనున్నవాణ్ణి ప్రేమించేవు. కేవలం కాముకత్వేనా కాదు; మనసారా వలచి వరించేవు. అతను, ఏ విదేశాల్లోనో పెద్దపెద్ద పరిక్షలు ప్యాసయివచ్చి, ఏదో పేద్ద ఉద్యోగం చేస్తున్నాడనుకో. నువ్వు-మాట వరసకి అనుకుందాం—అతనికన్నా యెన్నో మెట్లు దిగువని ఉన్నదానివి. కాస్త నాలుగువేళ్ళు నోట్లోకి పోతూన్న దానివే; అందగత్తెవి కూడాను. కాని, మొత్తంమీద చూస్తే అతని వర్చస్సు వేరు; నీతరహా వేరు. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో అతన్ని చూడ్దాం అనీ, అతనితో మాట్లాడదాం అనీ యెంతో అటుమటించి పోతున్న నీహృదయం—అకస్మాత్తుగా ఆ సన్నివేశం తటస్థ పడేసరికి—ఎంతలాగ కొట్టుకుంటుందో కాస్త ఊహించు.

“సరిగ్గా అటువంటిదే పార్వతీ శివుల ప్రణయంలో తొలిఘట్టం. శివుడు మహా ఐశ్వర్యవంతుడు. ‘ఐశ్వర్యమీశ్వరాదిచ్ఛేత్’ అని ఆర్యోక్తే ఉంది. అవునా? అయినా అంతకన్నా నిరాడంబరజీవి యింకొకడు లేడు. అనునిత్యంవు ప్రసన్న వదనంతో తపస్సు చేసుకుపోయే వ్యక్తి; కాని కోపంవచ్చిందీ అంటే ముల్లోకాలూ భస్మం చెయ్యగల శక్తి ఉంది. ఇలాగ ఆదర్శ ప్రాయమయినవి అనేకగుణాలు అతనిలో యిమిడిఉన్నాయి. కాగా, చక్కని ధవళ కాంతి దేహం. మరి అతన్ని చూసేసరికి

పార్వతి ముగ్ధహృదయంలోంచి ప్రేమవాహిని పెల్లుబికివచ్చి, పొంగి, కట్టలు తెగి పారింది అంటే ఆశ్చర్యం ఏంవుందీ? అయినా అపరిచితగా? అంచేత వివిధ భావాలు విపరీతంగా పెనవేసుకుపోయి, నానా గందరగోళం చేసేసేయి ఆమెని. తపశ్చర్యా నిమగ్నుడూ తన నోములపంట కాబోయేవాడున్నూ; భక్తి తత్పరతలో పడింది పార్వతి. కాని తన మనోవికారం మూలాన్న ఆ తపశ్చర్యకి యెక్కడ భంగంకలిగి ఏవి శపించిపోతాడోనని భయంతో వొణికిపోయింది, పాపం. అంతలోకే త్రికరణశుద్ధిగా ఆరాధిస్తున్న ప్రేమమూర్తి స్ఫురించేసరికి వొల్లమాలిన సిగ్గు వొళ్లంతా కమ్మేసింది! భయం, భక్తీ, సిగ్గూ అనేయీ మూడు లక్షణాలూ జడపాయల్లాగ పెనపేసుకు పోయినాయిట, ఆమెలో. ఈమాటు తెలిసిందీ! ఇప్పుడు చదువ్."

అప్పటిదాకా వొళ్లు మరిచిపోయి వింటూన్న శారద తిరిగీ వాస్తవిక ప్రపంచంలోపడి, ఆఘట్టం మళ్లీ చదివింది. అర్థం చేసుకుంది. గురువుగారి కావ్యపరిశీలనకి లోలోపలే మెచ్చుకుంటూ స్తంభించిపోయేసరికి—అంతలో ఉమాదేవే అందుకుంది—"హిమగిరితనయే, హైమవతీ—" అని. దానితో నాటికి పాఠం సమాప్తం. యెప్పుడూ యింతే. ఈ మాటతోనే పాఠం ఆరంభం అవుతుంది; దానితోనే మళ్ళీ ఆఖరు!

2

"హిమగిరి తనయే... హైమవతీ... హిమ... గిరి... తనయే-" ప్రశాంత సలిలగంభీరంగా ఆరంభించిన ఆలాపన, అలా అలా గాలిగుమ్మటంలాగ పైపైకి యెగిరిపోతూ, సుళ్లుగాతిరిగి వస్తున్న మూర్ఛనలు వొళ్లు పరవశం చేసేస్తూఉంటే, యెత్తుకున్న యీ కృతి ఆవృత్తాలు తిరిగి, మూర్ఛనలుమారి, కల్పనస్వరాల్లో విజృంభించి, శ్రోతలని మంత్రముగ్ధులని చేసేసింది—రెండేళ్ళక్రితం ఉమ పాడిన ఉదయరవిచంద్రిక! శంకరం ఉపన్యాసం యెంత బావుందన్నారో, అంతకి మరింత మెచ్చుకున్నారు ఉమాకుమారి సంగీతం ఆవేళ. అసలుసంగతి యేమిటే అంటే, ఓ ప్రొఫెసరు రిటైరయి పోతున్నాడు. అతనికి వీడ్కోలు విందూ, సందర్భమున్నూ. నిజానికి శంకరం అప్పటికి ఆ కాలేజీ స్టూడెంటు కాడు. ఆ క్రిందటి సంవత్సరమే బి. ఏ. ముగించుకుని పై చదువుకోసం పట్నం వెళ్ళిపోయేడు. దసరాసెలవులకని యింటికి వచ్చేసరికి, యిదీసంగతి. ఏవో ఉపన్యాసాలూ అవీయిచ్చి, పత్రికలలో కథలూ వ్యాసాలూ రాసీ, కాస్త గడబిడ చేస్తూఉండడం శంకరానికి యింటరునుంచీ పరిపాటే. అలాగని కాలేజీలో చదువూ వెనకాడేదికాదు. అందుచేత కాలేజీ ప్రొఫెసర్లకి అందరికీ శంకరంఅంటే యెంతో అభిమానమూ, గౌరవమున్నూ. కాగా మొదటినుంచీ ఆ కాలేజీలోనే చదువుకున్నవాడాయిరి. వీటి అన్నిటి మూలకంగానే అతన్ని ప్రత్యేకించి ఆహ్వానించేరు ఆ సమయానికి. ఉపన్యాసాలు ముగిసేయి. ఫించను పుచ్చుకోబోతూఉన్న ప్రొఫెసరు శర్మగారు ఎంతో సాదరంగా మాట్లాడేడు. కార్యక్రమంలో చివరి అయిటం సంగీతం. ఏవో ఫిల్మ్ గీతాలూ గొడవా కాబోలుననుకుని, నెమ్మదిగా హాలు గుమ్మందాటి వరండాలోకి వెళ్లేడు శంకరం, సిగరెట్టు కాల్చుకుందాం అని. అంతలో ఫిడేలు శ్రుతి బిగింపులూ, "త-ర-న్నా-నా-ఆ-" అని రాగం ఎత్తుబడీ శ్రుతిపుటానబడ్డాయి సిగరెట్టు కాలుస్తూ, ఎదరగానుంచుని తన ఉపన్యాసం మెచ్చుకుంటున్న యింకో ఫోర్తుయియరు విద్యార్థితో మాట్లాడుతూ పరధ్యానంగానే విన్నాడు మొదట్లోను. అంతలోకే రాగం అవరోహణలోపడి, కైశికి నిషాదంవద్ద ఆగి, కాస్సేపు రిషభం దగ్గిరకివచ్చి, మళ్ళీపైకి, వెళ్ళి వ్రటువలు తిరిగి, మూర్ఛనలుమారి, వింటూన్నకొద్దీ గంభీరతా ముద్ర వహించుకుపోతూ, ఇహ మరి నిలబడనిచ్చింది కాదు. సగం కాల్చిన సిగరెట్టు గట్టిగా ఒక్క దమ్ములాగి అవతలకి విసిరేసి, నిశ్శబ్దంగా తిరిగీ వచ్చి కూచున్నాడు, చివరి బెంచిమీద. హాల్లో అంతా చెవులు రెండూ ఆమెకే వప్పచెప్పి మరీ వింటున్నారు. ఆ పాడిన సంగతులు కెరటాలమీద తెప్పలాగ వొయ్యారంగా తేలిపోతూ వినవస్తున్నాయి. శంకరం వొళ్లు మరిచిపోయేడు.

అలాగ పాటవింటూ ఉండగానే అతనిలో ఆలోచనలు రేకెత్తాయి. 'ఎక్కడ చూసేను చెప్మా? కొత్త మొహం మాత్రం కాదు, నిశ్చయం' అనుకుంటూ బాగా అయిదునిమషాలు గుంజాటనపడితేనే

గాని తేలలేదు. తను ఫోర్తుయియరులో ఉండగా యీమె ఫస్టు యియరులో చేరిందని. ప్రక్కనున్న విద్యార్థిని కూడా అడిగి గుండుగొమ్ముల అనుమానం తీర్చేసుకున్నాడు. ఉమ సెకెండుయియరు స్టూడెంటు ఇహనేం? ఆ అమ్మాయే. పక్క వీధులో ఉండేది. వాళ్ళ తండ్రి ఏదో తెలుగువైద్యుడు కాదూ, నల్ల రాతి కల్వాలు పెట్టుకుని మందులు నూరుకుంటూ ఉండేవాడు యెప్పుడూనూ? అవునవును. ఆ అమ్మాయే.—:

"ప-ప-ప —ని-ని-ప —స-ని-ప..." ఓమూల స్వరాలు దొర్లిపోతున్నాయి ఫిడేలు కమాను జంపుకు యిచ్చి తిరుగుతోంది.

ఆమె కంఠంలోంచి అమృత స్వరాలు కెరటాలయి వెలువడుతున్నాయి. శంకరం వేళ్ళు అప్రయత్నంగా తాళం వేసుకుంటూ పోసాగేయి.

ఆలోచనలన్నీ వొదిలి, తాత్కాలికంగా తన్నుదా మరిచిపోయాడు అతను.

కూడా వచ్చిన స్నేహితులు నాలుగు రోజ్లు మొగని విడిపోయారు. ఇంటిదోవ పట్టినా శంకరానికి ఆపాటే శ్రుతిపుటాల్లో మారుమోగుతోంది—'హిమగిరితనయే... హేమలతే'.

"ప్లచ"

శంకరం అదిరిపడి తిరిగి చూసేడు. ఉమ నాలుగ్గజాలు వెనకఉంది, చిన్న చెల్లాయితో సహా. అతనికి అనుమానం వేసింది. ఆ అమ్మాయేనా అలా పెదిమవిరుస్తా?

"మన్నించాలి. హేమలతే కాదు, హైమవతీ అని చరణం" పార్వతే అనేసింది.

"పైకే అంటున్నానా యేఁవిటి కొంపదీసి? కాకపోయినా శృత పాండిత్యంలో తప్పులకేం కొదవా? ఇంతకూ మీ పాట అలా నిలిచిపోయింది చెవిలోను."

"మీ ఉపన్యాసం కంటేనా?"

"సహృదయులు కనక అలాగ అపేక్షగా మాట్లాడుతారు, మీరు."

"మీ మాటల్లో అపేక్ష లేదని అనుకోను?"

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

ఇద్దరికీ యిద్దరి యిళ్ళల్లోనూ పరిచయమూ అయింది, రాకపోకలు సాగేయి, క్రమేణాను. 'మా ఉమకి సంస్కృతం కొస్తనట్టుతోందిట. నువ్వో రెండు ముక్కలు చెప్తావా, నాయనా?' అన్నాడు ఉమతండ్రి ఓనాడు. అదీ వాళ్ళ సాన్నిహిత్యానికి నాందీ ప్రస్తావన.

"వాగర్థాః కశ్చిదస్తి? అని యేదో ఆక్షేపణగా అంటారేమిటండీ?"

"ఎవడో కాళిదాసుని ఆక్షేపించేట్ట, గ్రామరు తెలియదని. అసలు ఆయన వ్రాయబోయే ఉద్గ్రంథాలకి వేసుకున్న ప్రాతిపదికట అవి.

'అస్త్యుత్తరస్యాం' యిందాకానే చెప్పేనుగా; కశ్చిత్కాంతా అన్నదాంతో మేఘదూత ప్రారంభం. వాగర్థావివ అన్నది రఘువంశంలో మొదటిశ్లోకం. నిజం అని నమ్మడానికి వీల్లేకపోయినా, చమత్కారంగా ఉన్నవి, యిలాంటివి బోలెడు కథలున్నాయి' అంటూ ఆ గ్రంథాల్లో మెరుగులు స్థాలీపులాక న్యాయంగా వివరించేడు శంకరం, ఉమనాన్నగారికి.

ఆ దసరా నెలవల్లో ఆమె మేఘదూత చదివేసింది.

తరవాత వేసవిలో రఘువంశంలోవి నాలుగు సర్గలూ, కుమారసంభవం అంతానూ పూర్తిచేసింది. ఏ రోజు పాఠానికి ఆనాడు శంకరం శ్లోకాలకి తెలుగు పద్యాలు రాస్తూనే వచ్చేడు; పాఠం పూర్తి అవగానే ఆమెకి వినిపించేవాడు. మూలమూ, తర్జుమా తైపారు వేసుకుని చర్చ జరిపించేవారు ఉభయులూనూ. ఉమసూచనల ప్రకారం ఎన్నోసార్లు దిద్దుకున్నాడు అతని పద్యాలు; దిద్దుకున్నాక తన అనువాదానికి తనే ముగ్ధుడైపోయేవాడు. తరవాత తరవాత అవి పత్రికల్లో పడి బాగున్నాయని నలుగురూ ప్రశంసించినప్పుడల్లా, అరగన్ను మోడ్పుతో ఉమని లోలోపలే అభినుతించేవాడు, అలాగ సలహాలుయిచ్చి, మెరుగులు దిద్దినందుకు. తల్లితో అనేవాడు కూడాను, 'అమ్మ, మొదట్లో యిలాగ రాసేనే. రాస్తేనూ,... ఉమ యిలా మార్చమంది. చూశావా మరీ, ఆ మాత్రం మాట మార్పుతో పద్యం ఎంత బావుందోనూ?"

అటువంటి ప్రసక్తివచ్చినప్పుడల్లా ముసలావిడ వాళ్ల చనువూ అన్యోన్యతా చూసి మురిసిపోయేది.

ఉమ బి. ఏ. లోకి వచ్చేసరికి శంకరానికి ఎం. ఏ. పూర్తి అయింది. ఉపాధి భిక్షాటనకి ఊరు వదిలి వెళ్లవలసి వచ్చింది. మర్నాడు వెళ్లిపోతాడనగా, ఉమ ఏదో పుస్తకం చేతపట్టుకువచ్చింది. పాఠం చెప్పకునే నెపంలో. శంకరం తల్లితో కాస్సేపు మాట్లాడి మేడమీదికి వెళ్ళింది. ఆ వేళ అరగంటకన్నా యెక్కువ సేపు పాఠంకాక పోయినా, పాఠం అవుతూ ఉన్నంతసేపూ నోరు యెంతమాట్లాడిందో, అంతకి రెండింతలు సంభాషించుకున్నాయి వారి కళ్లు. ఉమ యింక తన యింటికి తరలిపోతూ ఉండగా అంది శంకరం తల్లి—

"రేపు ఉదయం బండిలో వెళ్ళిపోతున్నాడమ్మా, మావాడు...ఇక్కడికి చదువు అయిందా? యింకయేదో బతుకు తెరువు చూసుకోవాలి, మరి."

ఉన్నపాళంగా స్తంభించిపోయి, నోటమాట రాక, కళ్లు నేలకే వొప్పచెప్పిచూస్తూ, బరువుగా దీర్ఘ నిశ్వాసం విడిచింది ఉమ. ఆ లేత గుండెల్లో ఆ వేదన ముసలామె గ్రహించక పోనూ లేదు. వెంటనే సానుకంపతో అంది.

"అయితే నేం లే, అమడలు దూరం అయితే అంతః కరణలు దూరమా ఏమిటి? ఉత్తరాలు రాస్తూ ఉండమన్నాను." ఆమె అంతశ్శుద్ధి మెచ్చుకుంటూ లోలోపలే చేతులెత్తి మొక్కింది ఉమ, ఆ దయార్ద్రమయికి.

ఆ మాటే శంకరానికి ఆ దేశమూ ఆశీస్సూ అయింది కూడాను. సోమవారం తనురాస్తున్నాడు. బుధవారం అది చూసుకుని లక్ష్మివారంనాడు ఉమ జవాబిస్తోంది. శనివారం దాన్ని అందుకుని తిరిగీ సోమవారం శంకరం రాస్తున్నాడు. పట్నం డైరీలో శనివారాలకి ఒక ప్రత్యేకతా, యిక్కడ కేలండరులో బుధవారాలకి ఒక విశిష్టతా యేర్పడిపోయినాయి. నిజానికి ఆ డైరీ కాని, యీ కేలండరు కాని ఏనాడూ యిది ఫలానారోజు అని తెలియజెయ్యడం మానేసి— ఆ శనివారమో బుధవారమో, ఏదయితే అది— ఎల్లుండి వస్తుందనో, తెల్లవారితేననో, యింకో కాక పోతే యివాళేననో అనేది. అసలు ఆ మాటకి వస్తే ఆ రోజులకి ఉన్న ఔన్నత్యము, విలవా యింకే రోజులకి ఉన్నాయి?

3

తల్లి ఆశీర్వచనమో, ఉమ తపః ఫలమో, తన కృషి పర్యవసానమో తెలియదు గాని శంకరానికి నెల్లాళ్ళలో నౌఖరీ అంటూ కుదిరింది. మరో ఆర్నెల్లు పోయేసరికి రెండు మూడు జాగాలు మారి చివరికి ఒక మంచి కంపెనీలో కుదురుకున్నాడు, కాస్త చెప్పకోదగ్గ ఉద్యోగమే ననిపించుకుని.

ఆ వేళ ఫస్టుతారీకూ శనివారమున్నూ. జీతం పుచ్చుకుని లాడ్జికి చేరుకునేసరికి గుమ్మంలోనే పలకరించింది ఉమ రాసిన ఉత్తరం. ఉబ్బితబ్బిబ్బయి పోయేడు శంకరం అది చూసుకుని. ఉమకి సెలక్షను పరీక్షల్లో మంచిమార్కులు వచ్చేయి. ఇంగ్లీషులోనూ, సంస్కృతంలోనూ ఆమెదే ఫస్టుమార్కట. తనదగ్గిర చెప్పకున్న నాలుగుముక్కలూ సద్వినియోగానికి వచ్చేయనీ, పేపర్లు యిచ్చిన నాడయితే మరీ అతని మూర్తి మంతమే పదే పదే మననం చేసుకుంటూ, అలా మనస్సులోనే సాష్టాంగ పడి ప్రణమిల్లేననీ రాస్తూ—

"మీకు నే నేమి గురుకట్నం యివ్వకోగలనూ? అయినా నేను చెయ్యగలిగినదల్లా మీ రుచిర గాత్రం, మధురపాఠం మననం చేసుకుంటూ ఉండడమే" అని ముగించింది. కాని శంకరానికిమాత్రం ఉత్తరం ముగియలేదు. చివరిదాకా చదివినట్టే చదివి, మళ్ళీ ఒక రెండు పేరాలు ముందుకువెళ్లి, అంతలో యింకెక్కడో మరో నాలుగుముక్కలు అందుకుని, తిరిగీ మొదటినుంచీ ఆరంభించి—ఆకాశంలో విమానం చక్రాకారంగా తిరిగి తిరిగి, అంతలో నిటావుగా యెగిరి, గభాల్న ముక్కు సూటిగాదిగడి, చూస్తూఉండగా వొయ్యారంతో రెక్కలమీదుగా పల్టీలు కొట్టి కొట్టి నేత్రపర్వంగా భంగిమలుసలిపి నట్టు—ఆ సరస హృదయాకాశంలో సోత్కంఠతో అతి ఉల్లాసంగా విహారాలు సలిపి తనకి తెలియకుండా నే కేంప్ కాట్ తలగడామీదికి వొరిగిపోయేడు, చేతిలో ఉత్తరం అప్రయత్నంగా చెక్కిలినంటుతూ ఉంటే ఏదో అవ్యక్తమయిన ఆనందం అనుభవిస్తూను.

మళ్లీ కన్ను తెరిచి చూసేసరికి ఆరు!

ఉత్తరం తిరిగి చదువుకున్నాడు.

నిర్భరసంతోషం అనుభవించేడు.

ఉమ—తన శిష్యురాలు—కాదు, తన సర్వస్వమున్నూ—తన మనస్సులో ఉన్న కోరికే ఆమెకీ ఉన్నట్టు—తనలాగే ఆమెకూడా ఉబలాట పడుతూన్నట్టు—ఉవ్విళ్లూరుతున్నట్టు—ఎంత సున్నితంగా వ్యక్తపరిచిందీ?

శివాలయంలో ఘంటారావం చెవినిపడింది. ధన్యమూర్తి. తపశ్శాలి, నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుడు, కరుణామయుడు—ఆ శివుడి హృదయంలో పార్వతి ఎలా హత్తుకుపోయిందీ? ఆమె సౌజన్యానికీ, సౌమనస్యతకీ, అమాయకతకీ, చురుకుదనానికీ ముగ్ధుడైనాడు కాడూ, శివుడూ? శరీరార్థం త్యాగంచేసి, ఆమె అను నిత్యవూ తనలోనే యిమిడి ఉండిపోయేటట్టు విలీనం చేసుకున్నాడు కాడూ? ఆదర్శ దాంపత్యం అంటే ఫలానా అని లోకానికి నిర్దేశించిన మహానుభావుడు కాడూ ఆ ప్రేమ స్వరూపి? వాగర్థావివ అని కాళిదాసు, వారి అన్యోన్యం ఉపమానించేడంటే వాస్తవమే కాని ఉత్ప్రేక్ష యేముందీ?

కాళిదాసుమాట తట్టడంతోనే కుమారసంభవం పాఠం జ్ఞాపకంవచ్చింది. దానితో ఒక్కమాటు, సినీమాలో చూసినట్టు, ఉమ ప్రార్థనగేయమూ, వెంబడే తను మామూలుగా పాడేపాటా వెంబడే స్ఫురించి, "పాడు, పాడుమరీ" అని ఎవరో చెవిలో చెప్పి ప్రోద్బలం చేసినట్టయి—మనం మాటల్లో విడమరిచి చెప్పుకోవడమే ఆలస్యం అయిపోతోంది అనిపించేటట్టు అరమోడ్పు కన్నులతో, అతిశయిల్లిన భక్తి పారవశ్యంతో, గాఢగాత్రం సాఫుగాయెత్తి, కేదార గౌళంలో అందుకున్నాడు—"నీలకంఠం భజేహం—సతతం—నీరజాసనాది నుతం "నీల" బాలకుచాంబా సహితం—బాలచంద్ర సేవితం..." ఈశ్వరార్చన చేసుకుని అలాగ బజారు వేపు వెళ్ళేడు. ఉమకి ఏదయినా ప్రెజెంటుకొని పంపాలి. ఏది కొనడానికీ పాలుపోయిందికాదు.

బట్టలకొట్టువాడు ఆకాశంయెత్తున పొగుడుతూ అతినవీనపు ఫాషన్‌అని అమెరికన్ జార్జెటు చూపించేడు. కాని శంకరానికి నచ్చలేదు. "కాకపోయినా, చీరారవికలగుడ్డా యేమిటి పేరంటానికి పెట్టినట్టు" అనుకున్నాడు.

"టాయిలెట్ సెట్ తియ్యండిసార్. ఇది దా గర్ల్స్‌కి యిస్తురు. అప్-టు-డేట్. మాక్స్‌ఫాక్టర్ సేట్‌దా, సార్. ఏంది అట్లా యోచనచేస్తురు? "అన్నాడు" ఫాన్సీస్టోర్సు"లో సేల్సుమన్. కాని, సేమిటో సంప్రదాయ విరుద్ధం అనిపించింది.

ఎనిమిదిగంటలయినా ఏ వస్తువా నచ్చలేదు. ఇలాగని అన్వేషణమాననూలేదు. ఇహ ప్రాణం విసిగి, అడుగు వెనక్కి పడుతూన్న మనస్సు చిన్నబుచ్చుకుని తిరిగి వొచ్చేస్తూ ఉంటే, ఎదరగా కంటపడింది-రోలెక్సుకంపెనీ! అద్గదీ, వస్తువా, ప్రెజెంటూ అంటేను. పరీక్షలకీ పనికివస్తుంది, తరవాత జీవితాంతం ఉండనూఉంటుంది. కాగా అనునిత్యవూ ఆమెవొంటినే అంటిపెట్టుకుని వుండేవస్తువా, అలంకారమున్నూ. ఎంచియెంచి సమచతురస్రంగావున్న చిన్న రిస్టువాచీ కొన్నాడు, దానికి అమిరే రోల్డుగోల్డు చెయినున్నూ.

గూటికి చేరుకోగానే మొదలెట్టిన ఉత్తరం గడిదాటిపోయినా ముగియలేదు; ఏదో కొఱత కనిపిస్తూనేవుంది. అంతలో చిన్న ఆలోచనతట్టి తనలో తనకే నవ్వువచ్చింది. జనవరి, ఫిబ్రవరి, మార్చి, ఏప్రెల్ — నాలుగు నెలలు. ఈ నాలుగు నెలలూ ఎలాగో కళ్లుమూసుకుని గడిపేస్తే ఆమెకి పరీక్షలూ అయిపోతాయి—వేసవిలో ముహూర్తాలు ఉండనూ ఉంటాయి. గభాల్న ఉత్తరం ఆ పాళంగా ముగించి—

"శేషాన్ మాసాన్ గమయ
చతురోలోచనే మీలయిత్వా"

అని మాత్రం ఓ చిన్న కాగితం ముక్కమీద రాసి,వాచీ డొక్కపై భాగానికి అంటించి, ఆ ఉత్తరవూ యీవాచీ కలిపి పేకింగుచేసి—పోస్టు ఆఫీసులో యివ్వడవే తరవాయిగా పని పూర్తిచేసుకుని—ఆనందడోలి కల్లో ఊగిపోతూ, స్వర్గానికి ఒక్క మెట్టు తక్కువలో కన్నుమూసేడు శంకరం.

4

బి. ఏ. ఫలితాలు తెలిసేయి.

ఉమ ప్రశంసనీయంగా పాస్యయింది.

ఆనాడు కళకళలాడుతూ పెళ్లివారిల్లులాగ ఉంది వాళ్లయిల్లు.

"పాపం, ఆశంకర్రావు ఓ రెండుముక్కలు చెప్పబట్టి యీనాడు మాట దక్కింది," అంటూ ఆమె తండ్రి కొండ అంతుకున్నాడు. వృద్ధదంపతులు యిద్దరూ శంకరాన్ని యేరీతిగా సంతోషపెడితే బావుంటుందా? అని ఆలోచనలు సాగించేరు.

"ఉప్పాడ జరీ ధోవతుల చాపు పంపుదాం" అన్నాడుతండ్రి.

"పట్నంలో ఉద్యోగం వెలిగిస్తున్న వాడికి పంచల చాపు యెందుకూ? అంతకన్నా యేపట్టు సూట్లో కుట్టించియిస్తే కచేరీకి వెళ్లడానికీ పనికి వస్తుంది, అతనికి ముచ్చట తీరుతుంది. తను యెలాగా కుట్టించుకునే స్థితిలో లేడాయిరి, పాపం" తండ్రి ప్రతిపాదనకి తల్లి ఓ దిద్దుబాటుచేసింది.

"కాకపోయినా బట్టలు నాలుగు రోజుల్లో చిరిగిపోతాయే. ఏదయినా యిచ్చేమూ అంటే, మన పేరుతో నాలుకాలాలపాటు మన్నాలి. వెండిది ఓ కాఫీ కప్పో, సబ్బుపెట్టో యిస్తేనో?"

"ఇంకానయం. పన్నీరుబుడ్డీ, గంధపుగిన్నె యిస్తానన్నారు కాదూ?

"పోనీ సైకిలు కొని పంపనా?"

"ఎందుకూ? అసలే పట్నంలో ఊః జన సమ్మర్దంపూ, తొరితొక్కిడీని. ఏదయినా యిదయింది అంటే ఆజన్మాంతం మన ఉసురుకి పడియేడుస్తాడు."

ఇలాగ ఓ పావుగంట భార్యాభర్తలు వివాద పడి, ఏ నిర్ణయానికి రాలేక, చివరికి కూతురినే కేకేసేరు. పట్టరాని ఉత్సాహంతో పక్క వసారాలోంచే చెవులు రిక్కించుకుని వింటూన్న ఉమ చిరునవ్వుతో ప్రవేశించేసరికి, తల్లి గారాబంగా ఒడిలోకి తీసుకుని, తల నిమురుతూ అంది—

"ఏం తల్లీ, శంకరం చలవమూలాన్న పరీక్ష అంటూ ప్యాసయ్యావుగదా, మరి గురుకట్నం ఏం చదివించమంటావమ్మా?"

"చెప్పు తల్లీ చెప్పు. పావుగంటయి కిందా మీదా పడుతూన్న మాకు ఝే ఆలోచనా పాలుపోయింది కాదు. ప్రాజ్ఞురాలవయినావు, నీ సలహా కూడా చెప్పు." తండ్రీ ప్రోత్సహించేడు.

"నేనుమాత్రం మీకన్నా యెక్కువ ఏవిటాలోచించగలనూ? మీ కెలా బావుంటుందని తోస్తే అలాగ చెయ్యండి."

"మాకు యేమాటా పొందక నేగదమ్మా, నిన్ను కేకేస్తా?"

"ఏం చెప్పమంటారూ?"

"ఏదయినా చక్కని వస్తువ ఆలోచించి చెప్పమ్మా," తల్లి అంది బుజ్జగిస్తూను," అతనికి ఇవ్వ తగిందీ—"

"మన దర్జాకి లోటులేకుండా ఉండేదన్నీ" తల్లివాక్యం అర్థోక్తిలోనే అందుకుని తండ్రి ముగించేడు.

ఉమ కాస్సేపు మౌనంగా కూచుంది.

"నీకు గురువుగారు మరి, ఆ కృతజ్ఞత తెలియ జెయ్యొద్దూ శే" తండ్రి ప్రోద్బలం చేసేడు.

"అతని శుశ్రూషవల్ల నీకు చరితార్థం లభించింది" తల్లి పల్లవిపాడింది.

"చెప్పనా?" అంది పార్వతి, ఎర్రబడ్డమొహం తల్లి గుండెల్లో దాచుకుంటూను.

"నా ఫోటో ఒకటి పంపించండి" చెప్పనే చెప్పేసింది.

ఆ మాట అశని ఘాతంలాగా తగిలింది తండ్రికి.

తల్లి దిగాలుపడింది.

క్షణకాలం యెవ్వరూ మాట్లాడలేదు.

ఆ రాత్రి తల్లిదండ్రులకి తీవ్రమయిన వాదోపవాదాలు జరిగేయి అని తెల్లవారేసరికి తెలుసుకుంది ఉమ, కూరలు తరగడానికి తల్లిపక్కనే వంటయింట్లో కూచుని.

"బిల్హణీయం అనీ, అదనీ యిదనీ యెన్నో ఆడిపోసుకున్నారే తల్లీ, తెల్లవార్లూను."

"నాన్నగారు యేవన్నా మంచిమాటేనమ్మా. ఆయనకి ముక్కుమీద ఉంటుంది కోపం. ఇవాళ కొత్త గనకనా?"

"అది కాదే-" అని అర్థోక్తిలో ఆపి, గుడ్లనీళ్లు గుక్కుకుంటూ, జాలిగా దీనంగా కూతురివంక చూసింది తల్లి. ఆ చూపులో ఏదో నీలాపనింద

అంతర్గర్భితంగా అవుపించింది. కుటుంబం పరువూ, మర్యాదా, యింకా ఏ వేవో—అనరానివీ, అనకూడనివీ కూడా—తండ్రి అన్నట్టూ, ఆ ఉదాసీనంతో తల్లి కుళ్లిపోతూన్నట్టూ ద్యోతకం అయింది ఉమకి. కోపమూ, రోషమూ కూడా ముంచుకురాగా, కంపిస్తూన్న పెదవులతో, ఎర్రబారిన కళ్ళతో, రుద్ధకంఠంతో అంది ఉమ, "అమ్మా, నాన్నగారు పెద్దవారయితే అయినారు కాని, అంత తొందరపాటు కూడదమ్మా. పోనీ, ఆ ఆవేశంలో ఆయనకి తెలియకపోతే నువ్వయినా చెప్పలేకపోయావులే ? ఎంతైనా ఆయన కడుపున పుట్టేను; ఆ గుణాలే నాలోనూ ఉంటాయి మరి."

ఈ జవాబుకి చెంపపెట్టు తిన్నట్టయి, తల్లికి కళ్ళు తిరుక్కుపోయింది.

"తెలుస్తూనే వుందమ్మా. నిన్నా నేడూనా ? నేటికి పంథొమ్మిదేళ్ళయి చూస్తున్నాను కానూ ? ఆ తండ్రికి యెంత కోపమో, యీ కూతురికి అంత రోషం" అంటూ, అటు భర్తని నివారించే మార్గం తెలియకా, యిటు కూతురికి ధైర్యం చెప్పే శక్తి చాలకా బావురుమంది తల్లి.

తాటాకుల మంటలాగ, ఎంత త్వరగా అంటుకుందో అంత త్వరగా చల్లారిపోయింది తండ్రికోపం, సాయంకాలానికి. కాని కూతురికోరిక తనకేమాత్రం కూడా నచ్చలేదు.

"ఇన్నాళ్లలాగా కాదు, 'యుద్ధపురోజులు, ఎక్కడో ఒకచోట నౌకరీయే దొరక్కపోతుందా' అనుకోడానికి తెలుసా ? ఇప్పుడు యెక్కడ చూసినా రిట్రెంచిమెంటే. ఉన్న ఉద్యోగాలు చెడామడా తగ్గించి పారేస్తున్నారు. ఎనిమిదేసేళ్లు, పదేసేళ్ళు సర్వీసు ఉన్నవాళ్లే ఉసూరుమనీ ఏడుస్తూ ఉంటే, ఈయనగారి లెక్కేవిటి ? నిన్నగాక మొన్న ప్యాసయేడు ఎం. ఏ. ఎలాగయితే నేం" తండ్రి పనస చదివేస్తున్నాడు.

"మీరు మరీ చెబుతారు లెద్దురూ, పెడితే పెళ్ళి పెట్టకపోతే మరేవోన్ట. ఇన్నాళ్ళూ మనం మెచ్చుకున్న శంకరం వేనా, యీ రెండురోజుల్లోనూ మారిపోనేడా ?" తల్లి గుండె లోతుల్లోంచే అంది.

"అది కాదే. చంటిపిల్ల, దానికి తెలియకపోతే నీకూ మతిపోయిందీ ? స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః అని అన్నారంటే ఏోర్తినే అన్నారామరీ ? ఏదైనా వ్యవహారం వ్యవహారంలాగ చూసుకోవాలి గాని, అభిమానాలతో కొట్టుకుపోకూడదు. నేనయినా శంకరానికి చదువులేదని అన్లేదు. కాని యెందుకొచ్చిన చదువూ ? అదే యే డాక్టరీవో, యింజనీరింగో వెలిగించిఉంటే—ఆ బాపతు అవసరాలు మనిషి ఉన్నంతకాలం ఉంటాయికనక—ఎక్కడో ఏదో కాస్త యిదవుతుందని అనుకోవచ్చును. అలా కాకుండా మనవాడిది ఇంగ్లీషూ, సంస్కృతమూ, తెలుగూను. ఎం ఏ. అయితే నేం ? మరేవయితే నేం?

"మీరన్నట్టు యింజనీరో, డాక్టరో అవుతే బాగానేవుణ్ను కాని, ఆ పరిస్థితుల్లో ఆయన మనకి తప్పక దక్కి వుండేవారు కారు, మీరు యెంతో ఉబలాటపడి చెప్పించిన యీ సంస్కృతం నాకు అచ్చేదీ కాదు." ఉమ అన్న యీమాటకి, పచ్చి వెలగకాయ గొంతుక పడ్డట్టయి, తండ్రికి మరి నోటమాట రాలేదు, రెండు నిముషాలు.

"ఏ చదువయితే నేం ? ఏదో ఉద్యోగం అంటూ చేసుకుని తనపొట్ట తను పోషించుకుంటున్నాడుగా" తల్లి అందుకుంది సద్దుబాటుగాను.

"చాల్లే. మూడేళ్ళు కసరత్తుచేసి మూలనున్న ముసలమ్మని కొట్టేట్ట ఏం పైలుకట్టిన ప్లీడరీయా ? ఖచ్చితవయిన గవర్నమెంటు ఉద్యోగవా ? ప్రైవేటు కంపెనీలో అఘోరిస్తున్నాట్ట. రేపు వాళ్ళకి నచ్చకపోతే యిట్టే ఉద్వాసన చెప్పేస్తారు."

"అంతలాగ నుదుటరాపివుంటే లక్షాధికారీ భిక్షాధికారి అయిపోతాడు."

"ఇన్నీ చెప్పి నువ్వు అసలు విషయం మరిచేపోతున్నావు" అంటూ ఏదో ఆలోచనలో పడ్డవాడిలాగ ఒక్క నిమిషం నిదానించి "కాసిన్ని మంచినీళ్ళు అందుకో తల్లీ" అన్నాడు ఉమవైపు తిరిగి. ఈ చివరిమాట ఆమెని బయటికి పంపించే ఉద్దేశంతో నే అన్నాడు తండ్రి. ఆ మాత్రం ఆంతర్యం కూతురు గుర్తించక పోనూలేదు. 'ఏవిటి చెప్మా అంత నిగూఢ విషయం' అనుకుంటూ గదిలోంచి బయటికి వచ్చినట్టేవచ్చి, గుమ్మం పక్క గోడమ్మటేతిరిగి, తండ్రి

వీపు వెనకగోడనున్న కిటికీ దగ్గరసావొచ్చి నుంచునేసరికి, ఆయన రహస్యంగా అంటూన్న ముక్కలు తనచెవిని పడనేపడ్డాయి.

“ఏవంత చెప్పకో తగ్గ కుటుంబం అని వీరిద్దరూ ఊః తల్లకిందులై పోతున్నారూ? మొన్న మొన్నటిదాకా ఆవిడ కలక్టరు గారింట్లో వంట చేసేది తెలుసా! ఇంత బతుకూ బతికి చివరికి ఆవంట పుట్టి కొడుకుచేతుల్లోనా పెట్టమంటావ్, బంగారుతల్లిని? చేసినపని విన్నవాడయినా హర్షించాలా? దానికి బొత్తిగా చిన్నతనం. నువ్వు మళ్ళీ ఆలోచించుకుని, దానికి నచ్చజెప్పు. కాకపోయినా, మన పిల్లకి యేం తక్కువనీ? అనాకారా? చదువు లేదా? సంగీతం రాదా? కాదూ పోదూ అంటే ఆ మాత్రం కట్నంవే యిచ్చుకోలేవా? ఛః—”

ఉమ యింక అక్కడనుంచోలేక డాబా మీదికిపోయింది. తండ్రికి మరి మంచినీళ్లూ రాలేదు. అసలాధ్యాసే లేదు ఆయనకి. భార్యాభర్తలు యెంతసేపు మాట్లాడుతూ కూచున్నారో తెలియదు. కాని యిక్కడ డాబామీద ఈజీ ఛేయిరులో కూచుని, కాళ్లు పిట్టగోడని ఆనించి, ఉమయేదో దీర్ఘాలోచనలో పడిపోయింది.

నిజవే, శంకరం పేదవాడు, పాపం. అయితేనేం తక్కువొచ్చిందీ, కూటికి పేదలయితే కులానికి పేదలా, అనీ! అదేం ప్రారబ్ధమో కాని యీ పాపిష్టి ప్రపంచంమాత్రం “డబ్బు, డబ్బు” అనే దేవుళ్లాడుతుంది. సభల్లోనూ, శ్మశానాల్లోనూ యెంత వైరాగ్యం వెళ్లబోసినా, పట్టుమని అవసరం వొచ్చేసరికి ధనమూలమే అయి వూరుకుంటుంది. యిదం జగత్తు. ఇంతా చేస్తే ఆర్జన పరులు అనుకుంటున్నవాళ్ళకే యీ డబ్బుయేవ. ఆ సంపాదనకోసం వాళ్లు యెంత తాపత్రయపడేదీ, ఎన్ని డొంకతిరుగుళ్లు తిరిగేదీ, ఎంతలేసి ఘోరాలకి వొడికట్టుకునేదీ చూస్తే, ఘరానా మనుషులు అనిపించుకున్న వీళ్ళకంటే గర్హనీయం అయినవాళ్ళు యింకొకరు ఉండరు అనిపిస్తుంది. ఎవరిదాకానో యెందుకూ? నాన్నమాటే అనుకుందాం. మొన్న నా శంబరివారి అమ్మాయికి కాళ్ళూ చేతులూ చల్లబడిపోయినాయంటూ, ఉన్నవాళ్ళకికూడా మతులుపోయి, తను యేవిటో మహా ఘనవైద్యుడ్ని, పెద్ద-పెద్ద యింగిలీష్ డాక్టర్లే పెదవి విరిచేసిన కేసులు యెన్నో బాగుచేసేననీ కొండంత ఆశతో పుత్రికాభిక్ష పెట్టమని అర్థిస్తూవస్తే—నూట పదహార్లకి బేరం ఆడుకుని, అర్ధనూట పదహార్లు అరిచేతులో పెట్టేదాకా అడుగయినా కదిలేడూ నాన్న? అలాగ యేదో అవకాశాలు చిక్కబుచ్చుకుని, అవతలవాళ్ళని వేధించి, నాలుగు రాపాషణాలు మూలజేర్చినవాడిది పెద్దబతుకూ; లేనివాడిది లేకి బతుకూను!

డబ్బు లేకపోవడం శంకరానికి ఓ పెద్ద లోపవా? తల్లి కలక్టరుగారింట వంటచేసి పెడితే అదో మహాపచారమా? ఔర! ఇంతకూ, యేవి పూటకూళ్ళయిల్లు పెట్టుకుందా, అడ్డమయినవాళ్ళ యిళ్ళల్లోనూ కుదురుకుందా? పరమాయువు చాలక, పాపం, యిరవైతొమ్మిదో యేటే కాలం చేసేరుటగాని, అసలు శంకరం నాన్నగారు ప్రొఫెసరు గిరీ చేసేట్టగా? బతికిఉంటే యీపాటికి ఆయన పేరు దశదిశలూ అలుముకుపోయేది కాదూ? ఆమాత్రం సర్వీసులోనే ఓ అయిదు వేలకి యిన్సూరెన్సు చేసుకున్నాడు—పాపం. అదివినా యింకే ఆధారమూ లేని ఆమె, ఆ డబ్బు అలాగే వుంచి, దాంతోనే శంకరాన్ని పెంచి, పెద్దవాణ్ణిచేసి, చదువు చెప్పించి సాకుతూ వొచ్చింది. ఇహ, నిత్యవూ దేహయాత్ర ఎలాగో ఒకలాగ సాగించకతీరదు కనక కొన్నాళ్ళు—నిజమే—కలక్టరుగారింట వొంట వొండేది. అయితే? తన తోబుట్టువులాగ చూసుకునే వాడా కలక్టరు. ఎన్నడూ “అక్కయ్యా” అన్నమాటకి మినహా యింకోలాగ పిలిచి యెరుగునూ ఆయన? సాటివాళ్ళు కావడంచేత, వారికీ వీరికీ యేదో బంధుత్వం అనేగాని, యింకొకలాగ అనుకుందా లోకం? పదేళ్ళక్రితం—శంకరానికి యేదో జబ్బుచేసి, యింగ్లీషు డాక్టర్ని పెట్టుకోలేక—అప్పట్లో నాన్నకి యింత డబ్బు ఖచ్చితం ఉండేదికాదు మరి!—తనని పిలిపించినప్పుడు తెలుసుకున్న యీ లోగుట్టు ఇప్పుడిలాగ రచ్చకి యీడ్చడం యేవయినా బావుందీ? ప్రాజ్ఞతకి లక్షణమేనా? ఇంతకూ ఎన్నాళ్ళు చేసింది కనక? శంకరం స్కూలుఫైనలు ప్యాసయ్యేదాకాను. తరవాత నుంచీ అతనికి స్కాలరుషిప్పులు రావడంతోనే, వాళ్ళు యెలా బతుకుతున్నారో రెండోకంటివాడికి

తెలియకుండా వ్యవహరించింది, శంకరం తల్లి. ఆ మహా యిల్లాలిని యిప్పుడిలాగ ఆడిపోసుకుంటే ముస్ముందు పుట్టగతులుంటాయా ?

తనలో తాను యెన్ని అనుకుని యేంలాభం ? ఇందులో ఒక్క ముక్క కూడా తండ్రిముందు అన డానికి వీల్లేదు. తనదారి తను చూసుకోవలసిందే.

సరే ననుకుంది.

స్నేహితురాలు జానకమ్మతో సంప్రదించింది.

ఓ నిశ్చయానికి వచ్చింది.

ఉమకి వేరే సంబంధం నిశ్చయం చేసేడు తండ్రి. లగ్నంనాటిరాత్రి పెళ్లికూతురు పరారీ!

5

ఏ నూతా గోతాపడిందేమోనని తల్లి తల్లడిల్లి పోయింది. పరువుమర్యాదలు మంట కలిసిపోయేయి అంటూ, సాటిబంధువర్గంలో—అందులోనూ కొత్త వియ్యాలవారి దగ్గిర—భరించరాని అవమానానికి గురి అయి తండ్రి అగ్నిహోత్రావధాన్లే అయిపోయి నాడు. నాలుగురోజులు గడిచిపోయేయి. కంచు కాగడా పెట్టి వెతికించినా పిల్ల ఆ చోకీ తెలియ లేదు. కావలసిన ఆ వియ్యాలవారూ, ముచ్చటగా వచ్చిన బంధుకోటీ అంతా ఒకొక్కరే—మింగనూ లేక కక్కనూలేక—ఏవేవో కాస్త అనునయంగానే అంటూ, తమ ఆశాభంగం వ్యక్తపరుస్తూనే జారు కున్నారు. నిమ్మళంగాను. చూస్తూ ఉండగా యిల్లు చిన్నబోయింది. తనకే యేదో చెయ్యి విరగ్గొట్టుకున్న ట్టనిపించింది. పొరపాటే జరిగిపోయిందని గ్రహిం చేడు కూడానంటే వాస్తవ దూరంకాదు. ఏడవనూ లేక, బిగబట్టుకోనూ లేక యెలాగో నిలదొక్కుకుని చుట్టుపక్కల ఊళ్ళన్నీ గాలింపించేడు. ఈలోగా గృహిణి ప్రశ్నలు అడిగించింది, అంజనం వేయిం చింది; జాతకాలు చూపించింది: ఇహ రుద్రాభి షేకాలకీ నవగ్రహ స్తోత్రాలకీ, మొక్కుబళ్లకీ, మీదు కట్లకీ అయితే లెక్కేలేదు. పిల్ల బ్రతికి ఉందని కాస్త ఆ చోకీ తెలిస్తే ఆ ఏడుకొండల వాడికి వెండి పావుకోళ్లు చేయిస్తానంది; ఆంజనేయ స్వామికి వెయ్యి కొబ్బరకాయలు కొడుతానంది; మహాలక్ష్మికి పీసెడు కుంకంపూజ చేయిస్తానంది. దేశంలోవున్న దేవుళ్ళపేర్లు లిస్టుదాటిపోతున్నా, పిల్లసంగతి పిసరంతా తెలియలేదు. ఈలోగా బెంగ తో చిక్కిపోయి శల్యావస్థ పట్టిపోయింది.

ఆయనకయితే అంతకుముందే యేనాడో మతి పోయింది. అసలు గౌరీపూజకి పిల్లని తీసుకురండి అని ఓ మూలనుంచి పౌరోహిత్యుడు గొంతుక చించుకుని అరుస్తూఉండి, యివతల పిల్ల కనపడక పదిమందీ కంగారుపడిపోతూఉన్నప్పుడే — ఆ వేశంలో తన్నుదా తిట్టుకుని, యెదుటనున్నవారిని మరో నాలుగు తిట్టి, గొడవగా విరుచుకుపడ్డాడన్నమాటే గాని—కడుపులో యేమున్నా నేవున్నాడు తనూను. అయితే అప్పట్లో అతనికి అది తెలియలేదు. రోజులు గడిచిపోయి, ఊరూరూ వెతకడానికి వెళ్లినవాళ్లు యే భోగట్టా లేకుండా తిరిగి రావడంతోనూ, యిటు యింటావిడ అలాగ బెంగతో కృశించిపోవడంతోనూ, మరీ కడుపులో చెయ్యిపెట్టి కెలికేసి నట్టయింది.

ఈలోపున—గుంభనగా వ్యవహారం జరిపిం చాలన్న ఉద్దేశంతో వ్రాసిన ఉత్తరానికి జవాబూ వచ్చింది, కంపెనీనుంచి — శంకరం వాళ్ల కంపెనీలోనే ఉద్యోగం చేస్తున్నాడనీ, చాలా నమ్మకస్థుడనినీ. సరే. తెలియకుండా వెళ్లి అరాత్తుగా శంకరాన్ని కలుసుకోవాలను కున్నాడు. అసలు పట్నం వెళ్లి చూడాలన్న ఆలో చన మొదట్లోనే తట్టింది. కాని పట్నం వెళ్లాలంటే పదిహేనురూపాయలు టిక్కట్టుకే ఉండాలి; ఇక్కడ చూడబోతే ఉమ పెట్టిలో వస్తువులూ బట్టలూ అన్నీ సర్దినవి సర్దినట్లే వున్నాయి. పోనీ వస్తువా వాహనం ఎక్కడయినా కుదవబెట్టి ఏవ యినా చేసిందా అని అనుమానించడాని క్కూడా వీల్లేకుండా, మెడలో గొలుసూ, చేతిని ఉన్న బంగా రపుగాజులూ కూడా పెట్టిలోనే దిగవిడిచి వెళ్లింది. తొలినాడు పెళ్లికూతుర్ని చేసినప్పుడు, వాళ్ళూ వీళ్ళూ యిచ్చినరూపాయలుకూడా ఆ పెట్టిలోనే ఉన్నాయి ఆయిరి, సిల్కురుమాల్లో ఓమూల భద్రం గాను. ముచ్చటపడి తల్లి కట్టించిన సేలం పట్టుచీర కూడా విప్పేసి ఆ పెట్టిమీదే ఉంచేసింది. ఇన్నొటి యెందుకూ, వస్తువలన్నీ జాబితా రాసినట్టు పొంది కగా పేర్చిఉన్నాయి అంటూంటేనూ ? అసలు అవి అన్నీ అలాగ ఉండబట్టే ఎందులోనో పడి యేఁవి అఘాయిత్యపు పని చేసిందోనని భయపడ్డారు

మొదట్లోను. ఇహానిప్పుడు అన్ని ఆశలూ అడుగంటి పోగా, పట్నంవెళ్లి శంకరాన్ని చూడడంతప్ప గత్యంతరం యేవీ తోచలేదు, మానవుడికి. ఫలానా నాడు వొస్తున్నానని తెలియబరుస్తే, మరెక్కడి కయినా ముందుగానే ఉడాయించేస్తారేమో? 'ఫరవాలేదు. తనకి ఆమోదమేననీ, వాళ్లిద్దరూ సుఖంగా ఉండడవేఁ ప్రధానం' అనీ రాస్తేమాత్రం- యింత రభసా, హంగామా జరిగేక తన మాటల్లో వాళ్లకేం నమ్మకం ఉండేనూ? అంచేత యింకో మార్గం అవలంబించాలి.

అలాగ అనుకునే రాసేడు, పట్నంలో కంపెనీ వాళ్లకి: మీ కంపెనీలో ఫలానా కుర్రవాడు ఉన్నట్టు వినికి. నాకో ఆడపిల్ల వుంది. సంబంధాల విషయంలో మీ సహకారం అర్థిస్తున్నాను. పిల్లవాడి జీతం వగైరా వివరాలు కాస్త వ్రాయింపించవలసింది అంటూను. ఈ వ్యవహారం చాలా గుట్టుగా వుంచ వలసిందనీ, వారివద్దనుంచి జాబు రాగానే తాను స్వయంగా బయలుదేరివస్తున్నాననీ కూడా ఓ ముక్క చేర్చేడు, అందులోనే.

ఆ పర్యవసానంగా వచ్చింది కంపెనీవాళ్ల ఉత్తరం. శంకరం చాలా చురుకైనవాడనీ, పెర్మ నెంటు అయిన నౌఖరీ అనీ, యెంతో నమ్మదగిన వాడూ సౌమ్యుడూ అనిన్నీ. శంకరం పట్నం లోనే ఉన్నాడని తెలుసుకుని కాస్త కుదుట పడ్డాడు, ముసలాయన. మర్నాడు ప్రయాణం కట్టేడు.

6

ఓనాడు ఉదయాన్నే కబురొచ్చింది శంక రానికి, తొమ్మిదింటికే కచేరీకి రమ్మనమనీ, వస్తూనే సరాసరి పెద్ద అధికారిని చూడవలసింది అనిన్నీ. అడావిడిగా హోటల్లో రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని—ఏ వ్యవహారంతాలూకుది యేభోగట్టా అడుగుతాడోనని—ముఖ్యమయిన కాగితాలూ, కంపెనీ లెఖ్కలూ అవీ నెమరుకి తెచ్చుకుంటూ పావుతక్కువ తొమ్మిదికే చేరుకున్నాడు శంకరం. టేబిలుమీద ధూళి దులుపుతూన్న బంట్రోతు అటుదొరా, యిటు శంకరంకూడా ఆవేళ అంత పెందరాళే రావడం గమనించి, యెందుకో ఊహిం చుకోలేక, నమస్కరిస్తునే, "భోంచేసేరా, బాబూ, మరీ పెందరాళే వొచ్చేరు"అన్నాడు.

"ఆఁ యేదో ఎంగిలిపడే వచ్చేను—దానికేం గానీ—దొరగారు రాగానే చెప్పవోయ్"

"అయినా యిప్పుడే వొచ్చిన్రు సెప్పనా, బాబు, తమరొచ్చేరనీ!"

"ఉండవోయ్, ఉండుండు. ఇంకా పదినిమ షాలు వ్యవధి ఉంది, ఈలోగా ఓసిగరెట్టు పేకెట్టు తెచ్చిపెట్టూ" అంటూ దగ్గిరున్న ఆఖరు సిగరెట్టు ముట్టించి, వాడికి డబ్బులిచ్చి బీరువా దగ్గిరికి పోయాడు — శంకరం. సిగరెట్టు కాల్చు కుంటూ ఫైల్సుతీసి, కొన్ని అర్జంటుకాగితాలూ అవీ జతపరుచుకుని, లెక్కాడొక్కా యింకోసారి నిఖరాసుగా చూసుకుని, యింక తొమ్మిదీ కొడతా రనగా అధికారి గదిలోకి వెళ్లేసరికి, ఆయన కాళ్ళు రెండూ మేజా చివరని ఆనించి, ఉయ్యాలలాగ ముందుకీ వెనక్కీ ఊగుతూ, తల పైకెత్తి కళ్లు మూసు కుని ఏదో ఆలోచనలో మునిగిపోయినవాడిలాగ కంటపడ్డాడు కుర్చీలోను. శంకరంబూట్సుచప్పుడు వినపడడంతోనే చప్పున సర్దుకుని కూచుంటూ, "రండి, రండి, కాస్త యిబ్బందే అయినా నామాట మన్నించేరు" అంటూ నోటినిండా పలకరించేడు, యెంతో గౌరవంతోను.

"ఇవాళ యింత తొందరగా యెందుకు పిలిపిం చేనో తెలుసా?"

"ఏవో అర్జంటు వ్యవహారాలు ఉఁడిఉం టాయి."

"అబ్బే, అవేవీకాదు. ఆంతరంగికంగా ఒక్క ముక్క చెబుదాం అని రమ్మన్నాను. మీలాగే నేనూ యింకా బ్రహ్మచారిని అన్నమాట తెలుసునుకదూ? క్రిస్‌మస్‌కి సెలవుపెట్టి మాదేశం వెళదాం అనుకుం టున్నాను, కొన్నాళ్ళపాటు. నేను ప్రేమించిన అమ్మాయి ఒకర్తె అక్కడ ఉందిలేండి. నిన్ననే పంపించింది; యిదుగో యీ ఫోటో చూడండి."

ఈ విపరీతపు వెంగలితనానికి శంకరం ఎంతైనా ఆశ్చర్యపోయినాడు. తానంటే దొరకి మంచి నమ్మ కవే; ఎన్నో ఆంతరంగిక విషయాలు తనతో ముచ్చ టిస్తూనూ ఉంటాడు. కాగా తన పనికి మెచ్చుకున్న

రోజులూ ఉన్నాయి. పొరపాట్లు వచ్చినప్పుడు యెంతో మృదువుగా చెప్పి సవరించినరోజులూ ఉన్నాయి. ఎప్పుడూ దొర ఎంతో ఉత్సాహంగానూ, సద్భావంతోనూ ప్రవర్తించేవాడు. కాని—స్కూలుఫైనలు ఫస్టు ఛాన్సులో ప్యాసయినవాడిలాగ యిలాగ వెర్రోడిపోవడం యేనాడూ జరగలేదు మరి. శంకరానికి ఆశ్చర్యమూ వేసింది, నవ్వూ వచ్చింది.

"కళ్లలో చక్కని చురుకుదనం ఉంది; కాగా మాంఛి స్ఫురద్రూపి" అన్నాడు చివరకి మందహాసంతో.

"మీ దేశంలో ఆడపిల్లగలవాళ్లు వరుణ్ణి వెతుక్కుంటారని విన్నాను. అవునా?"

శంకరం ఆర్యసంప్రదాయాలూ, ఆచారాలూ వివరించేడు.

అంతా విని అకాత్తుగా అన్నాడు దొర "నా కంటె ముందు మీ పెళ్లి స్థిరపడింది. బ్రాంచి మేనేజరుగా ప్రమోషనూ అయింది. కంగ్రాచ్యులేషన్స్" రెప్పవెయ్యకుండా శంకరం కళ్ళలోకి చూస్తూనే, మళ్ళీ కాళ్లు బల్ల అంచు నానించి, కుర్చీలో ఉయ్యాల లూగుతూ, ఒకొక్క ముక్కా వొత్తి వొత్తి నెమ్మదిగా అన్నాడు—"ఈ ప్రమోషనే—మీకు నేను—యివ్వగలిగిన—పెళ్లికానుక!"

అసలే ఆశ్చర్యచకితుడయిపోయిన శంకరానికి యీసారి బొత్తిగా తలా తోకా తెలిసింది కాదు.

"నాకా? నాకు పెళ్ళా?"

ఇంకా యేదో అలాగ తొట్రుపాటు మాట అంటూ ఉండగానే దొర ఛట్టున లేచి, వోరగా వేసివున్న పక్కగది తలుపుతోస్తూ—

"దయచెయ్యండి, పంతులుగారూ; యీయనే శంకరంగారు. మీ అమ్మాయికి యింతకన్నా సౌమ్యుడు యింకొకడు దొరకడు" అనేసేడు. ఉమ తండ్రిని చూసేసరికి శంకరానికి ఆశ్చర్యమూ సంతోషమూ ఒక్కసారి పెనవేసుకుపోగా—అంతలో ఆఫీసులో ఉన్నానన్న సంగతి గుర్తుతెచ్చుకుని—ప్రఫుల్లవదనంతో అంజలిబద్ధుడై నిలుచున్నాడు.

కథ యిలాగ అడ్డుతిరిగేసరికి—కచేరీలో శంకరాన్ని చూద్దాం అని వొచ్చిన ముసలాయనకి—ఏవి అనడానికి పాలుపోక నిలువునా స్తంభించిపోయేడు.

మరో నిమిషానికి, "ఇవాళకి మీకు సెలవు. వొచ్చిన అతిథిసమ్మానం చూసుకోండి. గుడ్‌లక్" అంటూ యిద్దర్నీ సాగనంపేసేడు దొర.

ఎంత బలవంతం పెట్టినా ముసలాయన భోజనం చెయ్యనన్నాడు. పోనీ, కాస్త కాఫీపుచ్చుకుందాం రండి అంటూ, కాఫీహోటలుకి దారితీసేడు శంకరం. క్లబ్బు చేరుకునేదాకా యెవ్వరూ యేమాటా ఆడకుండా నడిచేరు. అలోగా ముమ్మారు ఏదో మాట నాలికచివరిదాకా వచ్చింది శంకరానికి. తనలో తనకి నవ్వువచ్చింది. ఇందుకా మూడు వారాలయి ఉమదగ్గిర్నుంచి ఉత్తరంలేదు! ఎంత తల్లడిల్లిపోయినాడూ అనవసరంగానూ? ఉమ ముఖం మననం చేసుకుని, సిగ్గు దొంతరలతో నిండిపోయి కళకళ లాడుతూన్న ఆమె చెక్కిళ్ళు ఊహాచిత్రం గీస్తూనే మురిసిపోయినాడు తనలో తాను.

మూలగా నున్న ఓ టేబిలుదగ్గిర కూచుని, "పుచ్చుకోండి" అంటూ ఐస్‌క్రీమ్ కప్పు ఒకటి ఆయనవైపు జరిపి, తనూ స్పూను తీసుకున్నాడు.

"బాబూ, ఇవి కాళ్లుగాని చేతులుకావు. మన్నించు" అంటూ శంకరంచేతులు రెండూ తన చేతుల్లోకి తీసుకుని బావురుమన్నాడు ముసలాయన.

శంకరానికి యిదో పులిమీదపుట్ర!

"ఉమ నీ దగ్గిరికే వొచ్చిందనుకున్నాను." రుద్ధకంఠంతో తొలిమాటకీ మలిమాటకీ సంబంధం లేకుండా అన్నాడు ముసలాయన. క్రమేణా వివరాలు వెలువడ్డాయి.

"నాయనా, నాకు కాస్త సాయపడవూ? యెక్కడుందో, యెలాగఉందో నా బంగారుతల్లి? చచ్చిపోలేదు; చచ్చిపోలేదు. అంతమట్టుకు నిశ్చయంగా నా గుండెల్లో నాకే తెలుస్తోంది. యెక్కడ ఉన్నా అది నీదే బాబూ; ముమ్మాటికీ నీదే. ఆ చిన్నహృదయంలో యింత దృఢసంకల్పమూ, యింత గాఢానురాగమూ ఉంటాయని గ్రహించలేకపోయాను. ఎలాగయినా, యీ వృద్ధాప్యంలో నాకు తోడుపడవూ? మనశ్శాంతి చేకూర్చవూ?"

ముసలాయన వాపోవడానికి అంతంటూ లేకుండాపోయింది.

శంకరానికి గుండె నీరయిపోయింది.

ప్రేయసికోసం ప్రియహృదయం అటమటించింది.

"వొస్తున్నా—వొచ్చేస్తున్నా. ఎంత వెతికినా దారి కనపడదేం కర్మం? అయినా కాస్సేపు వోపికపట్టు. ఇంక పడినంత కాలం కష్టాలు పడవులే. దగ్గిరపడ్డాంగా" అంటూ లోలోపలే ఉరకలు వెయ్యటం మొదలెట్టింది గుండె.

7

ఆ వేళ శారదగారింట్లో ఓ చిన్నపార్టీ. వాళ్ల నాన్నగారు ఆ ఊళ్ళో కాస్త పలుకుబడిఉన్న వాడు కావడంచేతా, "సెన్సను" పనిలో యెంతో చాకచక్యంతో నలుగురినీ కూడగట్టుకుని మాంఛి ఉత్సాహంగా పని చెయ్యడంవల్లనూ, ఆ 'సెన్ససు' పనిలో నడుము కట్టినవాళ్లందరినీ టీపార్టీకి కేకేసేడు. ఉమాన్వేషణలో కొత్త పరిచయాలూ, నూతన స్నేహాలూ అభిలషిస్తూన్న శంకరానికి "సెన్ససు" పని, నిజంగా దేవుడిచ్చిన వరంలాగ దొరికింది. గంపెడు ఆశతో వాలంటీరు చేసేడు అతను. అంతమందీ ఒక్కొక్క వార్డు చేస్తూ ఉంటే, తాను స్వయంగా రెండుమూడువార్డులు చేసి, అది చాలక యింకా మిగిలినవాళ్ళకికూడా యథోచితంగా తోడు పడుతూ వచ్చేడు. ఆ మూలంగా యెంతమందితోనో చక్కటి స్నేహం యేర్పడింది. కాగా, తన కంపెనీకి ఆవూళ్ళో తనే పెద్ద ఉద్యోగి. దానాదీనా, యిట్టే ప్రత్యేకతలభించింది సంఘంలో శంకరానికి. తనూ వొచ్చేడు. అల్పాహారాలయినాయి.

అంతమందీ టీ పుచ్చుకుంటున్నారు.

"శారదా" అని కేకేసేడు వాళ్లతండ్రి "ఏవైనా రెండు కృతులు పాడతావా అమ్మా, కాస్సేపూ?" అడిగేడు.

"జౌనమ్మా, చాలారోజులయింది నీపాట వినీ" అంటూ ఆ ప్రతిపాదన బలపరిచేడు, ఆ కుటుంబంతో చనువుగా ఉన్న యింకో స్నేహితుడు.

"మరేం. ప్రతీపార్టీలోనూ నేనే పాడడం అయిపోతోంది. ఈ సారి మీరు పాడండి మావయ్యగారూ" కొస్త కొంటెతనంగా అంది శారద. నలుగురూ కిలకిల నవ్వేరు. అతన్ని వేళాకోళం చేసేరు. అంతలో యెవరో శారద నాన్నగారి చెవిలో ఏదో ఊదేరు.

"సరే అయితే, యిహానేం? శంకరంగారికి సంగీతం అంటే అంత మనసా!" అంటూ మొహమాటపెట్టేసేడు శారదతండ్రి.

శంకరం పాడడానికీ శారద ఫిడేలు వాయించడానికీ ఒప్పన్నం అయిపోయింది. ఆదిలో శంకరాభరణం పాడుదాం అనుకున్నాడు. అంతలో ఉమ స్ఫురణకి వచ్చింది. పాతలింకు బలపడింది. ఈ రెండేళ్ళలోనూ తను మనసారా పాడింది యెప్పుడూ? గొంతుక సవిరించుకుని, శ్రుతి అందిచ్చి, సాఫుగా కంటం యెత్తి ఆరంభించేడు శంకరం—

"హిమగిరితనయే—హైమవతీ... హిమా–గిరీ–తనయే..." కూడా వాయించడానికి పూనుకున్న శారద, కమాను ఒళ్ళోకి జారవిడిచి, రెప్పవెయ్యకుండా శంకరం మొహంకేసే చూస్తూ స్తంభించిపోయి కూచుంది.

శంకరం ఈ లోకంలో లేడు.

సమాధిలోపడి, స్వర్గంలో ఏ దేవతనో ఆరాధిస్తూన్నవాడిలాగ; అరమోడ్పు కన్నులతో, పారవశ్యం చెందిపోయి పాడేస్తున్నాడు. వచ్చిన నలుగురూ మంత్రముగ్ధులయిపోయేరు.

అంతలో, లోగుమ్మంలోంచి యేదో కలకలం! యెవరో మొహం తిరిగి పడిపోయారు!!

ఒక్క అంగలో శారద లోపలికెళ్ళింది; తండ్రీ అనుగమించేడు. శంకరం పాటకి బ్రేకు పడిపోయింది. నలుగురూ నాలుగు విధాల సలహాలు యిస్తూ కోలాహలం చేసేరు. మరి కాస్సేపటికి, 'ఏవీఁ లేదంటే, యేవీఁ లేదని' కొందరూ, 'పైత్యం చేసి ఉంటుం'దని యింకొందరూ, 'కాకపోయినా కాలం మారుతోందికాదూ' అని మరికొందరూ ఊరటపడ్డారు. సద్దు అణిగింది. అతిథులు గృహోన్ముఖులయినారు. శంకరం కూడా సెలవు పుచ్చుకుంటానన్నాడు.

శారద కాస్సేపు ఉండమంది.

భోజనానికే బలవంత పెట్టేసింది.

"మీపాట చివరంటా వినాలనీ, దాని ఆరాటం. పిల్లకోరిక మన్నించకూడదూ ?" తండ్రీ మొహమాటం లోకి దింపేసేడు.

కాదనలేక తిరిగి వొచ్చి డ్రాయింగురూము సోఫాలో కూచున్నాడు శంకరం.

శారద కాఫీ పట్టుకొచ్చింది.

"ఇప్పుడే కాదమ్మా, పుచ్చుకున్నానూ ?"

"అయితేనేంలెండి. మీకు అత్యభిమానం అయిన వస్తువేగా ?" క్షణకాలం శంకరం చకితుడైనాడు. అంతలోనే సంబాళించుకుని, "బొత్తిగా కొత్తవాణ్ణి, నా సంగతి నీకెలాగ తెలిసిందమ్మా ?"

"హిమగిరితనయే చెప్పిందిలెండి. శంకరుడి యిష్టాయిష్టాలు ఆ ఉమాకాంతకి తెలిసినట్టు యింకెవరికి తెలుస్తాయీ ?"

శారద వాక్యం ముగిసేలోపున, ద్వారం తెర తొలిగించుకుని, ఉమ రానేవొచ్చింది. అతని పాదాలకి ప్రణమిల్లింది. తన కళ్ళని తనే నమ్మలేక పోయినాడు శంకరం.

"ఉమా ? నువ్వే ? నువ్వే ఉమా ? ఇలాగ—ఈ ఊళ్లో—ఇన్నాళ్ళబట్టీ — యెన్నాళ్ళనుంచీ ఉంటున్నావు ఉమా ? ఎక్కడ ఉంటున్నావు ? యెలాగ ఉంటున్నావు. నీకీ అజ్ఞాతవాసం ఏంకర్మ కాలింది ఉమా ? నాకో టెలిగ్రాం యివ్వలేకపోయినావా ?"—అతని ప్రశ్నల వర్షానికి అంతులేదు.

"మరిచిపోకుండా గుర్తుంచుకున్నారు నన్ను. అదే పదివేలు నాకు. ఇవాళ నిజంగా అదృష్టమే కలిసొచ్చింది. లేకపోతే, యీ టీపార్టీకి అంత బలవంతం చేసి నన్ను పిలిచీ ఉండదు శారద; మీ దర్శనవూఁ దుర్లభం అయిపోయేది.

"అసలు ఆనాడు జానకీ — మా జానకమ్మని యెరగరు మీరూ, నా క్లాసుమేటూ—అది సాయపడకపోతే మరి మిమ్మల్ని చూసే భాగ్యం కలిగేది కాదు నాకు. జానకీ యిచ్చి పంపింది ఓ నాలుగు చీరలూ, పాతికరూపాయిలున్నూ. వాళ్ల అక్కయ్య యీ ఊళ్ళోనే ఉంది; ఆయన, పాపం బోర్డు స్కూలు మేష్టరు. వాళ్ళలో వాళ్ళే అవస్థపడుతూ ఉంటే నేను కూడా యెక్కడ నెత్తెక్కి కూచోనూ ?...ఆయనే సంపాదించి పెట్టేడు నాకో నాలుగుట్యూషన్లు. వేన్నీళ్ళకి చన్నీళ్లు తోడుగా వెళ్లిపోతోంది కాలం...వ్యవహారం గుట్టుగా ఉండాలని సంస్కృతం తప్ప మరేదీ చెప్పనన్నాను." శారద కొంత పూర్వగాథ ముగించింది.

"మీ నాన్నా అమ్మా యెంత తల్లడిల్లి పోతున్నారో తెలుసా ? అసలు నువ్వు యేవిఁ అఘాయిత్యం చేసేవోనని—"

"మొదట్లో ఆపనే తలపెట్టేను మరి. కాని జానకమ్మ ఉందే—దాని ఋణం చర్మం చెప్పులు కుట్టియిచ్చినా తీర్చుకోలేను—అది ప్రేకులు వేస్తూనే వొచ్చింది. 'చచ్చి సాధించేదేవిటి? ఆత్మ- అనాత్మ, పునర్జన్మ—వాంఛాసాఫల్యం యిలాంటి మాటలు అన్నీ ఉపన్యాసాల్లో అయితే బాగానే ఉంటాయి గాని—అవన్నీ తథ్యం అని నమ్మినా, ఆ సిద్ధికోసం నువ్వు చేసిన కృషి యేదీ? అసలు నీకు కాస్త ప్రాజ్ఞత వచ్చిందీ అనుకున్నప్పుడు హృదయం పరవశం చేసేవు. ప్రేమ పెంపొందించుకున్నావు. నానాటికి అది మహావృక్షమయి నిలువెల్లా ఆవరించుకుంది నిన్ను. ప్రేమభోగ్య ప్రపత్తి, వస్తుతః ఆత్మతః కూడాను మరి దాని కాధారమయిన దేహం త్యజిస్తే—నిర్వికారం అయిన ఆత్మకి అనుభూతిప్రపూర్ణత యేవిఁ సిద్ధించినట్టూ ? ఇహ కాగాపోగా, కైవల్యమో, భగవన్ సాన్నిధ్యమో అనుకోడానికీ వీల్లేదుగా నీ పరిస్థితుల్లోనూ ?

"కాబట్టి, నీవు అనుభవించడానికి నోచుకోకపోయినా, మిగతా కొంతమందికయినా అనుభవైకవేద్యం చెయ్యి. సంస్కృతం చదివేవు. శృంగార కావ్యాలు యితోధికంగా అర్థంచేసుకున్నావు. రసాస్వాదనలో పరమావధి కనిపెట్టేవు. నీకున్న రసార్ద్ర హృదయం వాళ్ళలో ప్రసరించు. నీలాగ సంస్కృతం చెప్పుకున్నవాళ్లు యేరీ ? నువ్వు నేర్చుకున్నట్టే మరి కొంతమంది పిల్లలకి నేర్పు. వాళ్ళని ప్రేమించు. అందరి పరిస్థితులూ ఒక్కలాగే తగులవుగా. వాళ్ల ప్రేమసాఫల్యం చూసి ఆనందించు. ఈలోగా అదృష్టం కలిసివొచ్చిందా సరేసరి. లేదూ, ప్రేమోపాసన చేసినందుకు ఆ సిద్ధి శిష్యులహృదయవికసనంలో చూసి ఆనందించగలుగుతావు.' ఇలాగ ఓనాడు రెండుగంటలసేపు

బోధపరిచింది జానకి. ఇన్నాళ్ళకి నా నోము ఫలించింది. మీరు కంటపడ్డారు."

"నిజమే ఉమా. నీనోమూ ఫలించింది. నా దీక్షా పూర్తయింది."

"మీ—దీక్షా? అంటే—మీరింకా—అవివాహితులా?"

"ఇంకా అంటే? ఈ రెండేళ్ళలోనూ మారిపోయే ననుకున్నావా, వెర్రిదానా? నీకు కాకుండా పోయిననాడు, లోకంలో యింకెవ్వరికీ కానవసరం లేదు, నేను."

ఉమకి సంతోషమూ దుఃఖమూ ఒక్కసారి ఉప్పెనగా ముంచుకొచ్చేయి. కళ్ళలో నీళ్ళు సుళ్లు తిరిగేయి—

"మరి - నేను -" గద్గదికతో అంది, "లోకం దృష్టిలో నీచురాలిని. పతితని. పెళ్ళినాటిరాత్రి పరారీ అయి, పరాయివాళ్ళయింట్లో పరాయి ఊళ్లో, తలదాచుకున్న దాన్ని."

"హుఁః. లోకం!" తుడిచిపారేస్తూ అన్నాడు శంకరం, "లోకం అని వ్యవహరించే మనుషులకి యేమాత్రం అయినా వివేచనజ్ఞానం ఉందీ? ఒకడు ఒడు అంటే కంచం అంతా ఒకు! ఆదిలో నన్ను యీసడించలేదూ 'వంటక్క కొడుక్కి గుమాస్తాగిరీ కాకపోతే గవర్నరు అవుతుందా యేమిటనీ? ఈనాడు నాలుగురాళ్ళు తెచ్చుకుంటూ ఉండేసరికి, 'భద్రమ్మ కొడుక్కేం? వాడు చిన్నప్పట్నుంచీ సీమ మిరపకాయే' అని అంటున్నారు వాళ్లేను.

"నువ్వు కనిపించకుండా పోయింతరవాత అట్టుడికి పోయింది మా ఊరు, ఊహాపు కార్లతోను. ఏం ప్రమాదం అయిన పని చేసేవోనని అనుమానపడ్డారు, తొలిరోజుల్లోను. 'అతనంటే మొదట్నుంచీ దానికి ప్రాణమేనే' అంటే, 'రాధాకృష్ణుల్లాగ యెంత పుణ్యం చేసుకుంటే నమ్మా అలా బెల్లం జీలకర్రలాగ అతుక్కుపోవడం' అంటూ ఓ నాలుగు రోజులు మెచ్చుకున్నారు నిన్ను. కాని మరికొన్నాళ్ళకి నువ్వు యేవూరో వెళ్ళిపోయేవనీ, బతికే ఉన్నావనీ రూఢి అయిపోవడంతోటే 'శాబాసు! ఎంత సాహసం అయిన పని చేసిందీ? దీని మెరమెచ్చు మాటలకి లొంగిపోయి అతను చేసుకున్నాడు కాదు. పుట్టినింటికీ మెట్టినింటికీ కూడా అప్రతిష' అంటూ, నాకు ధైర్యం చెప్పి సంబంధాలు తీసుకొచ్చే నెపంతో రచ్చకీడ్చేసేరు నిన్ను. నువ్వు లోకం అనుకుంటూన్న వాళ్లు ఆ యిరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలేగా? ఇలాంటి వాళ్ళే పోగయి సీతా అమ్మవారిలాంటిదానికి నీలాపనిందలు నెత్తిన వేసేరు. మళ్లీ వాళ్లే నాడూ నేడూ కూడా ఆమె పటం నెత్తినెట్టుకుని పూజిస్తున్నారు. అవునా?'

ఉమ ఆనందం అతిశయిల్లింది. అతని పాదాలు కన్నీళ్లతో కడిగేసింది. ముందుకు వొంగి, తన పాదాలకి మోకరిల్లిన ఆమె ముంగురులు నిమురుతూ అన్నాడు శంకరం—

"లే ఉమా, లే. ఏమిటీ వెర్రితనం!'

నాటినుంచీ శంకరం లాడ్జికి మరి వెళ్ళలేదు.

నేటికీ ఉదయసాయాహ్నాలు ఉదయ రవి చంద్రిక వినిపిస్తూనే ఉంటుంది ఆ మేడమీదనుంచి, అదే రాగం, అదే పాట—"హిమగిరి తనయే."

ఇదివరలో ఒక్క స్త్రీకంఠమే వినపడేది. ఇప్పుడు పురుష గాత్రం కూడా జములుగా మేళవించుకుపోతుంది. కొత్తకొత్త సంగతులతో, ఏర్చి కూర్చిన కల్పనస్వరాలతో, ఉత్తుంగ తరంగభంగిమల లాంటి మూర్ఛనలతో జీవం ప్రజ్వరిల్ల జేస్తూ— "హిమగిరి తనయే"—

అని వినవస్తూఉంటే క్రిందని వీధి చీడీమీద ఓ తాతగారు కల్వంలో ఏవో మందులు నూరుతూ కూచుంటారు. అందులో మూడువొంతులు మందులు గాత్రం చెడిపోకుండా ఉండడానికేనట!!